Eduskunnan lakivaliokunnalle

Täydentävä lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle rikoslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 69/2024 vp)

Pyynnöstä annan lausunnon, joka täydentää asiassa aiemmin antamaani 17.9.2024 päivättyä lausuntoa.

Sukuelinten silpomisen hyväksymisen/sallimisen rangaistavuus

Esitetyn naisen sukuelinten silpomisen valmistelua koskevan 6 c §:n 3 momentin mukaan sukuelinten silpomisen valmisteluna olisi rangaistavaa se, että joku pakottaa tai taivuttaa naista tai tyttöä alistumaan silpomistekoon. Tämä muotoilu nähdäkseni kattaa sellaiset kehottamis- ja pakottamistoimet, joiden kriminalisointiin Suomi on Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan yleissopimuksen 38 artiklan b ja c -kohtien mukaisesti sitoutunut. Valmistelukriminalisointeja säädettäessä lähtökohtana on, että rangaistavuuden edellytyksenä on konkreettinen, säännöksessä yksilöity valmisteluteko. Näin ollen pitäisin ongelmallisena sitä, jos hyväksyntä tai salliminen, joka ei ilmene edes taivuttamistekona, kriminalisoitaisiin rikoksen valmisteluna.

Pidän ainakin periaatteessa mahdollisena, että tapauksessa, jossa vanhempi jättää estämättä lapseensa kohdistuneen silpomisteon, arvioitavaksi voisi tulla kyseisen vanhemman vastuu tästä rikoksesta ns. epävarsinaisen laiminlyönnin perusteella (RL 3:3.2). Epävarsinaista laiminlyöntirikosta koskevan sääntelyn mukaan laiminlyönti on rangaistava, jos tekijä on jättänyt estämättä tunnusmerkistön mukaisen seurauksen syntymisen, vaikka hänellä on ollut erityinen oikeudellinen velvollisuus estää seurauksen syntyminen. Tällainen velvollisuus voi perustua mm. tekijän ja uhrin väliseen suhteeseen, mistä vanhempien vastuu lapsistaan on vakiintuneesti mainittu yhtenä esimerkkinä. On kuitenkin todettava, että epävarsinaista laiminlyöntirikosta koskevaa säännöstä on käytännössä sovellettu lähes pelkästään tuottamuksellisten tekojen yhteydessä. Ei ole kuitenkaan oikeudellista estettä sille, että vastuu ulotettaisiin tällä perusteella myös tahalliseen rikokseen.

Lievät silpomisteot

Siltä osin kuin kyse on silpomistarkoituksessa tehdyistä teoista, katson, että säännöksen tulee – etenkin tapauksissa, joissa kohteena on alaikäinen tyttö – kattaa myös lievemmät silpomisteot. Alaikäisten tyttöjen kohdalla kiellon tulee jo kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseksi olla kattava. Tärkeää on myös se, ettei naisten sukuelinten silpomista koskeva sääntely ole Suomessa sallivampaa kuin lähimaissa. Tulkinta, jonka mukaan Istanbulin sopimuksen sukuelinten silpomiskielto ja kriminalisointivelvoite koskisi vain pitkäaikaisen ja/tai vähäistä vakavamman vahingon aiheuttamista, ei näkemykseni mukaan vastaa sopimuksen sanamuotoa eikä tarkoitusta. Sopimuksen selitysmuistiossa viitataan WHO:n laaja-alaiseen määritelmään ja sopimuksessa käytetyn termin ”muu silpominen” nimenomaisesti määritellään tarkoittavan kaikenlaista naisten sukuelinten fyysistä muuttamista (”The term “performing any other mutilation” refers to all other physical alterations of the female genitals.”). (Explanatory Report to

the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, s. 34, kohta 199.) Etenkin alaikäisten tyttöjen kohdalla kiellon tulee olla mahdollisimman kattava, jotta esimerkiksi kauneuskirurgisia leikkauksia ei käytetä keinona kiertää silpomisen kieltoa.

Pidän perusteltuna esitettyä laajaa rangaistusasteikkoa, joka mahdollistaa silpomistekojen vakavuuserojen huomioimisen rangaistusta määrättäessä. Kuten hallituksen esityksessäkin on todettu, silpomistarkoituksessa tehdyt teot loukkaavat fyysisen koskemattomuuden ohella myös teon kohteena olevan naisen tai tytön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Tämän vuoksi rangaistusasteikon suhteellisuutta on syytä arvioida paitsi suhteessa muiden pahoinpitelyrikosten myös suhteessa seksuaalirikosten rangaistusasteikkoihin.

Mitä tulee muihin kuin silpomistarkoituksessa tehtyihin tekoihin, viittaan siihen, mitä olen aiemmassa lausunnossani todennut silpomisen lakitasoisen määritelmän puuttumisesta.

Rovaniemellä 20.9.2024

Minna Kimpimäki
Professori
Lapin yliopisto